

нансової звітності з урахуванням інтересів управлінського персоналу. Дієвим методом захисту від маніпулювання даними фінансової звітності має стати реформування українського законодавства. Доцільно також введення в навчальний процес дисципліни «Професійна етика». Проте варто пам'ятати, що підвищення рівня освіченості серед професійних бухгалтерів в Україні може привести не до зменшення використання методів креативного обліку, а навпаки, до їх повсякчасного застосування. Адже практика застосування креативного обліку – це передовсім етична проблема людини і суспільства в цілому. Що дозволяє обґрунтувати необхідність подальших досліджень креативного обліку.

Список використаних джерел

1. Griffiths I. Creative Accounting. London: Sidgwick & Jackson, 1986. – 190 p.
2. Mulford Charles W., Comiskey Eugene E. Financial Numbers Game. Detecting Creative Accounting Practices. John Wiley & Sons, Inc. New York, 2002. 395 p.
3. БухХХОблік для дорослих. МСФЗ–трансформація. Управління прибутком. Податки. – Х.: Фактор, 2011. – 400 с.

4. Заббарова О.А. Креативный учет и балансовая [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.elitarium.ru/2010/O1/22/kreativnyjj_uchet_balansovaja_politika.html

5. Легенчук С.Ф. Креативный облік в національній системі бухгалтерського обліку // Міжнародний збірник наукових праць. – 2009. – №2 (14). – С. 88–101.

6. Тамане Г., Тарасевич В. Мошенничество: определения, портрет типичного мошенника, как бороться с последствиями [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.kpmg.com/BY/ru/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Press%20Releases/Documents/Forensic%20engagement_BY%20presentation%2013%2006%202013_Final.pdf

7. Писемский А. Практика использования аналитических инструментов для выявления мошенничества [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://antifraudrussia.ru/assets/files/Prez/Pisemski.pdf>

8. Rebuilding public confidence in Financial Reporting: an international perspective [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ifac.org/Credibility>

9. Иевенко С. Выявление корпоративного мошенничества: стратегия игры на опережение [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://dialogmanag.com/d/765885/d/kpmg.pdf>

Т.К. КВАША,

зав. відділенням прогнозно–аналітичного забезпечення інноваційної діяльності,

Український інститут науково–технічної та економічної інформації (УкрІНТЕІ) Міністерства освіти і науки України

Оцінювання зеленого вектору розвитку сільського господарства

Стаття присвячена результатам науково–дослідної роботи щодо оцінювання прогресу на «зеленому» шляху розвитку для сільського господарства як одного з десяти ключових секторів, що визначають основні тенденції переходу до «зеленої» економіки, включаючи зменшення екологічних ризиків і дефіциту ресурсів. На основі пропозицій ОЕСР оцінено позиції України за основними індикаторами «зеленого» сільськогосподарського зростання серед країн ОЕСР, визначені основні її проблеми, надані першочергові рекомендації щодо переходу України на «зелену» модель розвитку.

Ключові слова: зелена економіка, індикатори прогресу для сільського господарства, землекористування, ефективність сільськогосподарського виробництва.

Т.К. КВАША,

зав. отделением прогнозно–аналитического обеспечения инновационной деятельности, Украинский институт научно–технической и экономической информации (УкрІНТЕІ) Министерства образования и науки Украины

Оценивание зеленого вектора развития сельского хозяйства

Статья посвящена результатам научно–исследовательской работы относительно оценивания прогресса на «зеленом» пути развития для сельского хозяйства как одного из десяти ключевых секторов, которые определяют основные тенденции перехода к «зеленой» экономике, включая уменьшение экологических рисков и дефицита ресурсов. Основываясь на предложениях ОЭСР, оценены позиции Украины по основным индикаторам «зеленого» сельскохозяйственного развития среди стран ОЭСР, определены ее основные проблемы, даны первоочередные рекомендации относительно перехода Украины на «зеленый» путь развития.

Ключевые слова: зеленая экономика, индикаторы прогресса для сельского хозяйства, землепользование, эффективность сельскохозяйственного производства.

Т.К. KVASHA,

The Head of Department of forecasting and analytical support of innovation Ukrainian institute for scientific–technical and economic information (UKRINTEI) of Ministry for education and science of Ukrainian

The estimation of vector green agricultural development

The article is devoted to the results of research on measuring progress on «green» way of development for agriculture as one of the 10 key sectors that determines the basic trend of the transition to «green» economy, including the reducing of environmental risks and lack of resources. Based on the OECD proposals, there was estimated the position of Ukraine by major indicators of «green» agricultural growth among OECD countries, there were identified the basic problems and made recommendations for Ukraine's transition to «green» development model.

Keywords: green economy, indicators of progress for agriculture, land use, agricultural efficiency.

Постановка проблеми. Стійкість ресурсів і сталість до-вкліля визначаються на довгострокову перспективу критично важливими чинниками подальшого розвитку світової економіки [1]. У цьому контексті важливого значення набуває концепція зеленої економіки, яка прагне реалізувати більш стійке зростання та розвиток через інтеграцію економічної ефективності, екологічної цілісності і соціальної справедливості. В сільському господарстві зелені підходи мають бути адаптовані до унікальності сільськогосподарського сектору, а політичні рішення відрізняться за країнами в залежності від місцевих екологічних та сільськогосподарських умов і політичних та економічних чинників.

Уряди низки країн ОЕСР усе більше усвідомлюють важливість моніторингу та оцінки їх сільськогосподарської політики з погляду її зеленості і докладають значних зусиль щодо їх проведення. Наприклад, в ЄС законодавством вимагається оцінювати з точки зору зеленого росту програми з розвитку сільських районів, агроекологічні програми, в межах яких встановлені кількісні показники. В інших країнах ОЕСР впроваджено систему показників зеленого зростання для сільського господарства (наприклад, у Чеській Республіці, Кореї, Нідерландах, Словаччині).

Україна приєдналася до заключного документу Конференції ООН «Ріо+20» «Майбутнє, яке ми обираємо»; проголосила у Державній програмі розвитку внутрішнього виробництва до 2015 року стратегічні завдання і напрями екологізації та підвищення енергоефективності виробництва; затвердила Стратегію державної екологічної політики на період до 2020 року і прийняла до виконання комплекс заходів щодо їх реалізації. В цих документах пріоритетним завданням визначено перехід національної економіки до «зеленої» моделі розвитку на засадах сталого виробництва і споживання.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Питанню «зеленої» економіки, «зеленого» зростання, зеленої інноваційної політики присвячено дослідження експертів ОЕСР, ЮНЕП, ЄС, зарубіжних та вітчизняних вчених, зокрема П. Джеймса, Р. Кемпа, А. Рейда, К. Фаслера, Т. Фоксона, Т. Цвіка, Н. Андреевої, І. Афоніна, О. Белякової, Л. Мусіної, О. Чмир, Т. Кваші і О. Паладченко, Т. Галушкіною, В. Потапенко, А. Зелінської, Р. Смоленюка та ін. Водночас більшої уваги потребує дослідження щодо критеріїв та індикаторів оцінювання «зеленого» зростання для сільського господарства як пріоритетного виду економічної діяльності щодо зеленого розвитку.

Метою статті є дослідження та аналіз світового досвіду щодо оцінювання прогресу на шляху до зеленого зростання для сільського господарства для можливого його застосування у вітчизняній практиці та позиції України за окремими показниками серед країн ОЕСР.

Дослідження здійснено на основі матеріалів ОЕСР, ООН, ЄС та окремих сайтів українських міністерств, що опікуються розвитком сільського господарства. Методи дослідження – аналіз, синтез та узагальнення.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні загальноузгодженого визначення поняття «зелена» економіка не існує. За визначенням департаменту ООН з економічних і соціальних питань (ЮНДЕСА): «зелена» економіка – це економіка, яка приводить до поліпшення добробуту людини і скорочення нерівності, при цьому не піддаючи майбутні покоління значним екологічним ризикам та екологічному де-

фіциту. «Зелена» економіка є сприятливою компонентою загальної мети сталого розвитку [2]. Міжнародна торгова палата дала таке визначення: «зелена» економіка – така економіка, де економічне зростання та екологічна відповідальність взаємодоповнюють одне з одним, підтримуючи прогрес у соціальному розвитку [3].

На думку автора, «зелена» економіка – це ресурсоефективна, низьковуглецева, соціально спрямована та сприятлива для довкілля економіка.

У доповіді «Назустріч зеленій економіці» сільське господарство¹ визначено одним з десяти ключових секторів, які визначають основні тенденції переходу до «зеленої» економіки, включаючи підвищення добробуту населення і забезпечення соціальної справедливості, зменшення екологічних ризиків і дефіциту ресурсів. «Озеленення» сільського господарства може принести зростання активів та обсягів виробництва, достойну зайнятість і зменшення бідності [3]. Для переходу до зеленого вектору розвитку необхідна відповідна політика підтримки, яка має бути заснована на наявності відповідної інформації щодо моніторингу прогресу цього процесу і оцінки його результатів.

Незважаючи на накопичений досвід і кількість зібраних даних, немає визнаного набору показників зеленого зростання в сільськогосподарському секторі. Розроблення відповідного переліку показників для моніторингу та оцінки прогресу на шляху до зеленого зростання в сільськогосподарському секторі є складним завданням, оскільки:

- 1) підходи різних країн значно різняться;
- 2) екологічні результати сільськогосподарської діяльності визначаються безліччю факторів, і є методологічні складнощі вимірювання та доступності необхідних даних, наприклад щодо оцінювання впливу політики на навколишнє середовище;
- 3) немає жодного всеосяжного показника екологічності;
- 4) важко збирати й інтерпретувати не тільки інформацію про стан навколишнього середовища, а й щодо зв'язку між комплексом біофізичних, економічних і політичних процесів;
- 5) відсутні об'єктивні оцінки екологічних зовнішніх і громадських благ.

Для визначення основних особливостей «зеленого» зростання та здійснення моніторингу прогресу на цьому шляху експертами ОЕСР був визначений набір загальноекономічних індикаторів, серед яких до сільськогосподарських відносяться показники щодо наявності і споживання природних ресурсів: землі, у тому числі сільськогосподарського призначення, ріллі, пасовищ, під забудовою; змін у землекористуванні кожної категорії землі порівняно з 1990 роком; тваринного і рослинного світу – тренди у чисельності або популяціях щодо сільськогосподарських або мисливських тварин, сільськогосподарського птахівництва або лісових птахів, риби, а також частка зникаючих видів тварин, судинних рослин та птахів. Основним показником серед названих ОЕСР вважає зміну в землекористуванні.

Однак за цими показниками важко оцінити причинно-наслідкові зв'язки між політикою і зеленою продуктивністю сільського господарства [5], робота щодо чого розпочалася у 2013–2014 роках і в результаті якої запропоновано по-

¹ Сільське господарство включає сільське, мисливське та лісове господарства

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

казники прогресу на шляху до зеленого зростання у сільському господарстві:

- темпи зростання продукції сільського господарства;
- багатofакторна продуктивність;
- ефективність аграрного сектору;
- відносна важливість торгівлі сільськогосподарською продукцією;
- тенденції змін щодо цін на сировинні товари.

Додаткові показники: (1) частка сільського господарства у ВВП країни; (2) частка зайнятих у сільському господарстві у загальній кількості зайнятих; (3) темпи росту виробництва продукції рослинництва і (4) тваринництва; (5) темпи росту продуктивності праці у сільському господарстві; (6) темпи росту продуктивності капіталу у сільському господарстві; (7) темпи росту врожайності.

Євростатом відстежуються також показники щодо органічного сільськогосподарського виробництва [6], яке відноситься до зеленого сектору.

Останнім часом все більш звертається увага на ефективність агропромислового виробництва. С прогнозованим зростанням населення, яка перевищить 9 млрд. осіб до 2050 року, невизначеністю щодо клімату, сільськогосподарські системи і системи харчової логістики (рух продуктів харчування від виробника до споживача) мають стати більш автономними і ефективними, особливо враховуючи близько 50% втрати продовольства на шляху до споживача.

Основою для екологічних показників сільського господарства є взаємозв'язок між сільськогосподарським виробництвом та землекористуванням. Сільськогосподарська політика може впливати на рішення фермерів щодо масштабів,

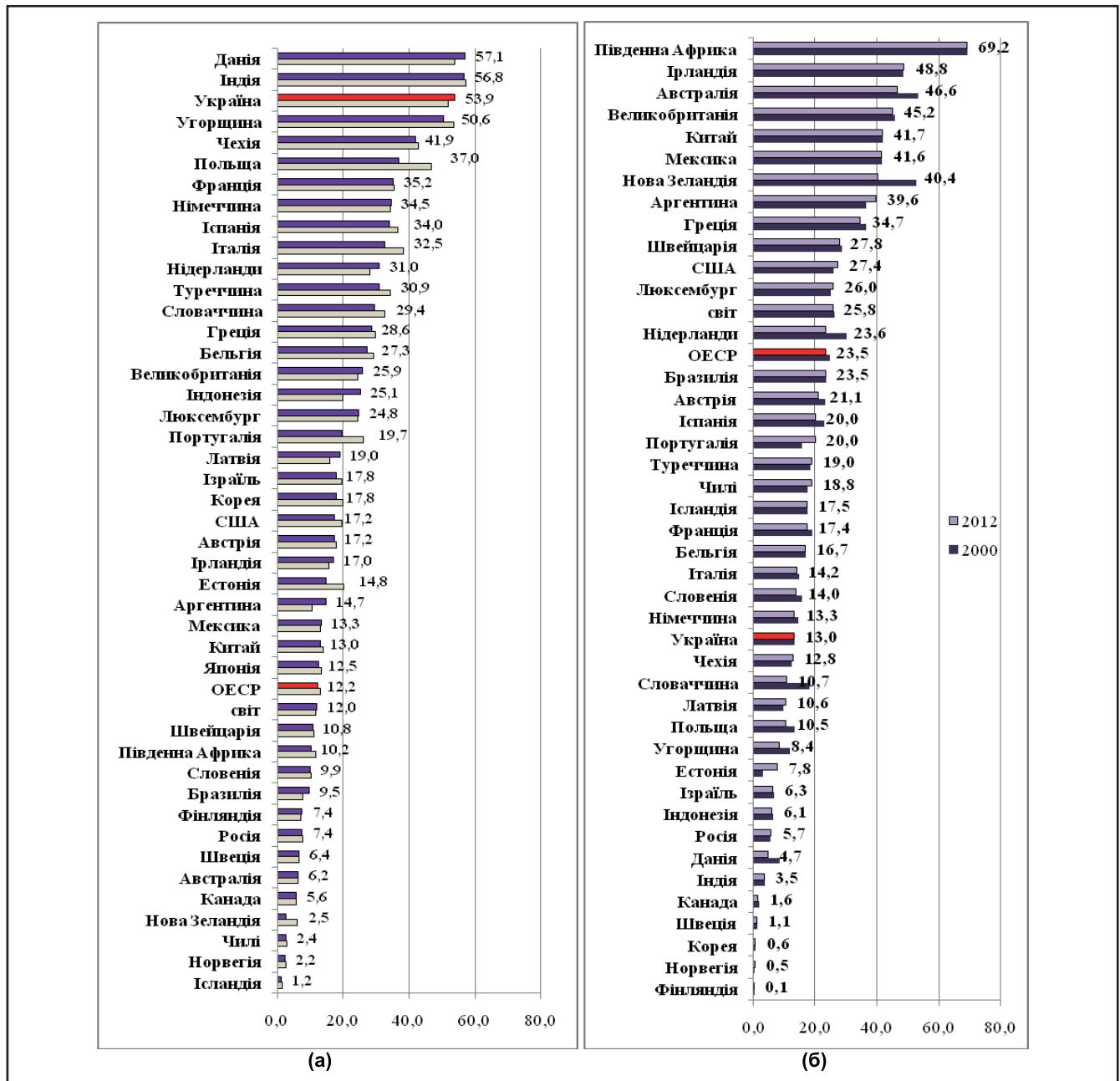

Рисунок 1. Площі ріллі (а) та пасовищ із сіножатями (б) у % до території країн ОЕСР та України у 2000 и 2012 роках, % (дані відносяться до 2012 року)

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

інтенсивності і складу продукції та площу оброблюваних земель [7].

Запропонований автором показник оцінки прогресу на шляху до зеленого сільськогосподарського розвитку [3] – продуктивність використання земель сільськогосподарського призначення (ВДВ сільського господарства / площа сільськогосподарських угідь) – відповідає цим тенденціям та встановлює зв'язок між сільськогосподарським виробництвом і землекористуванням. ОЕСР ефективність аграрного сектору пропонує вимірювати його продуктивністю праці, відносною важливістю торгівлі сільськогосподарською продукцією – відношенням суми обсягів експорту та імпорту сільськогосподарської продукції до ВДВ сільського господарства.

При цьому основними індикаторами щодо вимірювання прогресу на шляху до зеленого зростання сільського господарства ОЕСР вважає індекс природних ресурсів, насамперед земельних, зміни у землекористуванні та ефективність аграрного сектору [8]. Розглянемо позиції України з точки зору цих основних показників.

Україна є однією з незначної кількості країн з найбільшою часткою сільськогосподарських угідь у загальній території країни. Загальна площа сільськогосподарських земель станом на 01.01.2014 становила 70,8%, серед яких сільськогосподарські угіддя – 68,8% від території України, у тому числі 53,9% – площа ріллі. Площі пасовищ при цьому регулярно зменшуються і станом на 01.01.2014 становили 5446,8 тис. га (9,0% території країни) проти 5517 тис. га у 2000 році.

Площі ріллі значно перевищують аналогічний показник у більшості країн ОЕСР і світу (рис. 1а). Більшу розораність земель мають тільки Данія та Індія, меншу, але близьку до української – Угорщина, доволі значні частки – ще Чехія і Польща. Практично в усіх країнах світу орні землі становлять не більше 35% території.

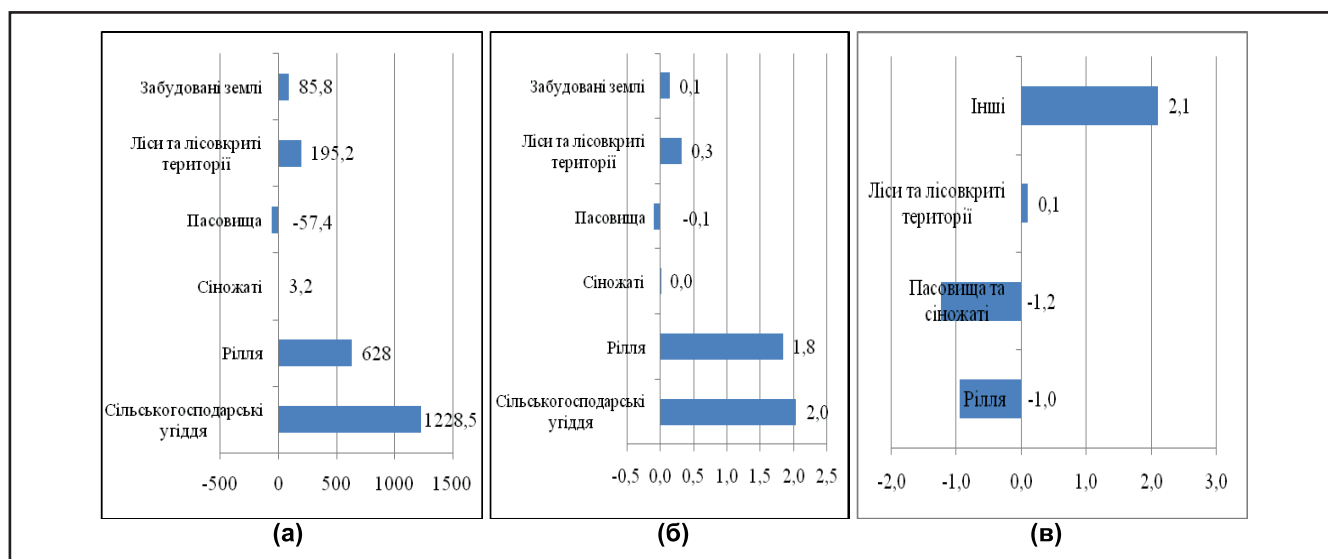
Площі пасовищ в Україні не найменші у світі, але в багатьох країнах вони суттєво перевищують українські значення (рис. 1б).

Отже, Україна характеризується надзвичайно високим показником сільськогосподарської освоєності, що зна-

чно перевищує екологічно обґрунтовані межі. Цей показник значно перевищує аналогічний показник більшості країн світу. Порівняно з європейськими країнами, орні землі яких становлять 30–32% загальної площі суходолу, розораність українських земель досягається за рахунок скорочення площ пасовищ, унаслідок чого змінюється мікроклімат, рівень залягання ґрунтових вод, активізуються процеси аридизації і опустелювання земель, розвивається водна і вітрова ерозія. Це зумовлює падіння родючості ґрунтів, деградацію та зниження продуктивності агроєкосистем та унеможлиблює їх сталий розвиток, з яким пов'язана не тільки екологічна, але й продовольча безпека країни.

Протягом 2012 року площа земель сільськогосподарського призначення зменшилася на 20,9 тис. га, причому, площа ріллі збільшилася за рахунок зменшення площі перелогів на 19,9 тис. га, а площа перелогів у цілому зменшилася на 23,7 тис. га, багаторічні насадження зменшилися на 1,6 тис. га та сіножаті на 1,0 тис. га. Забудованих земель навіпаки стало більше на 12,0 тис. га, переважна частка з них знаходиться під житловою забудовою, за рік площа таких земель збільшилася на 6,2 тис. га. Темпи зростання забудованості земель в Україні становлять 100,4–100,5% щорічно протягом 2004–2013 років.

Разом із тим позитивну динаміку мають ліси та лісовкриті території, площа яких протягом зазначеного періоду збільшилася на 117,7 тис. га, у тому числі протягом 2012 року – на 10,1 тис. гектарів. Лісистість країни на кінець 2013 року становила 17,6%. Оптимальним за європейськими рекомендаціями та наказом Державного комітету лісового господарства України від 29.12.2008 №371 є 20% показник лісистості до 2020 року, для його досягнення Україні необхідно створити близько 1,5 млн. га нових лісів. Однак темпи заліснення зменшуються. Якщо у 2005–2006 роках щорічні темпи зростання лісистості становили 100,3%, то у 2009–2013 роках ця цифра у середньому становила 100,08% при необхідних мінімальних темпах у 100,3%. При темпах, які склалися у 2009–2013 роках, для досягнення 20% лісистості території потрібно не сім років, а більше 300 років.

Рисунок 2. Зміни у землекористуванні в Україні в цілому в 2012 році порівняно з 2000 роком, тис. га (а) і в.п. зміни частки даного землекористування у загальній території (б) та ОЕСР – в.п. зміни частки даного землекористування (в)

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У країнах ОЕСР площі лісів та лісовкритих територій також зростають, але меншими темпами порівняно з Україною (рис. 2в). На відміну від України ліси та лісовкриті території в країнах ОЕСР займають у середньому 30,5% території цих країн, у світі – 30,9%. Наприклад, у Фінляндії лісистість становить 72,9%, у Словаччині – 40%, у Польщі – 30,7%, в Угорщині – 22% тощо.

Скрізь зростають і площі забудованих земель, від чого страждають в Україні – пасовища, в країнах ОЕСР – пасовища з сіножатями.

Динаміку змін структури земельного фонду України по основних видах угідь та економічної діяльності станом на 1 січня 2013 року порівняно з даними на даними на 1 січня 2001 року представлено на рис. 2 (а, б).

Аграрне виробництво в Україні належить до пріоритетних галузей економіки, яке забезпечує 8,7% ВВП і 17,5% зайнятих.

За часткою ВДВ сільське господарство в Україні перевищує європейські значення від 2 разів (Польща) до 11,1 – Бельгія, Швейцарія та Великобританія. Близьким до українського значення є тільки внесок сільського господарства у Туреччині до ВВП цієї країни – 8,9%. За часткою зайнятих у сільському господарстві в загальній кількості зайнятих перевищує українську частку теж лише Туреччина – 24,6%, а більш-менш близькими є значення у Польщі, Мексиці, Бразилії та Греції (від 12,6 до 13,4%).

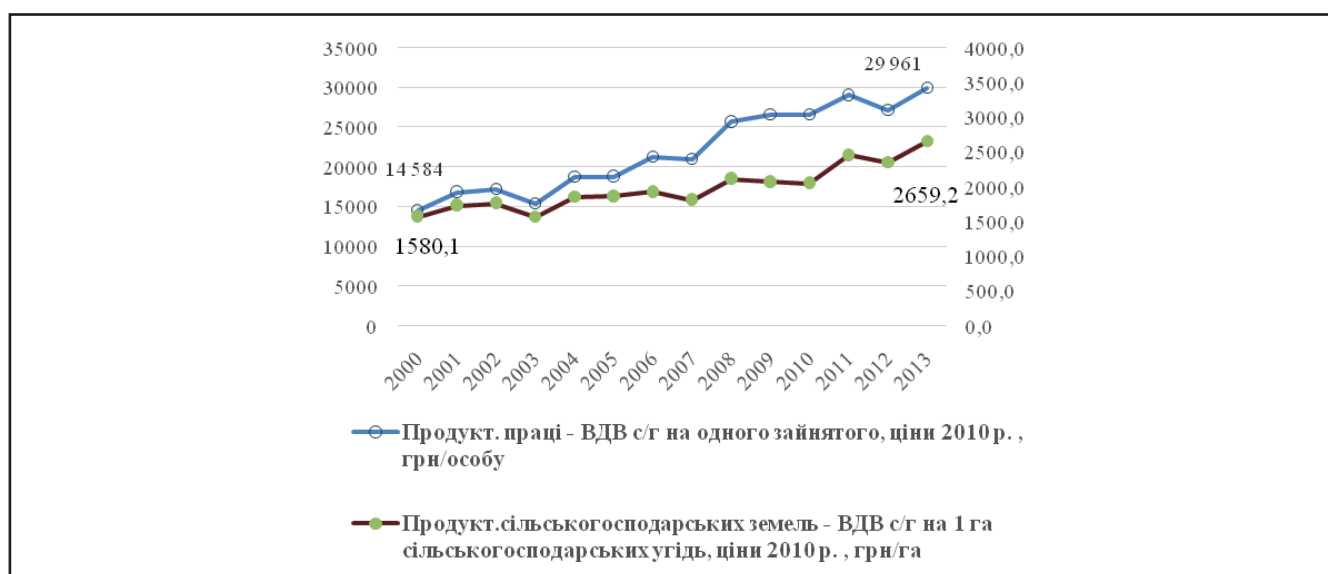
В Україні темпи зростання сільськогосподарського виробництва протягом 2003–2012 роках становили у середньорічному виразі 2,9%, що представляє собою вищі за світові значення, які оцінювалися в середньому на рівні 2,1% річних, а у 2010 році порівняно з 2000 роком за цими темпами наша країна посіла четверте місце серед країн ОЕСР. Продуктивність сільськогосподарських земель в Україні протягом 2000–2013 років зросла у 2,1 раза, а продуктивність праці у сільському господарстві – у 1,7 раза (рис. 3).

Сьогодні продуктивність сільськогосподарських земель в Україні перевищує відповідні значення майже всіх країн

ОЕСР, за винятком Японії та Південної Кореї (рис. 4а). Однак за продуктивністю праці Україна поступається значній кількості розвинених країн (рис. 4б).

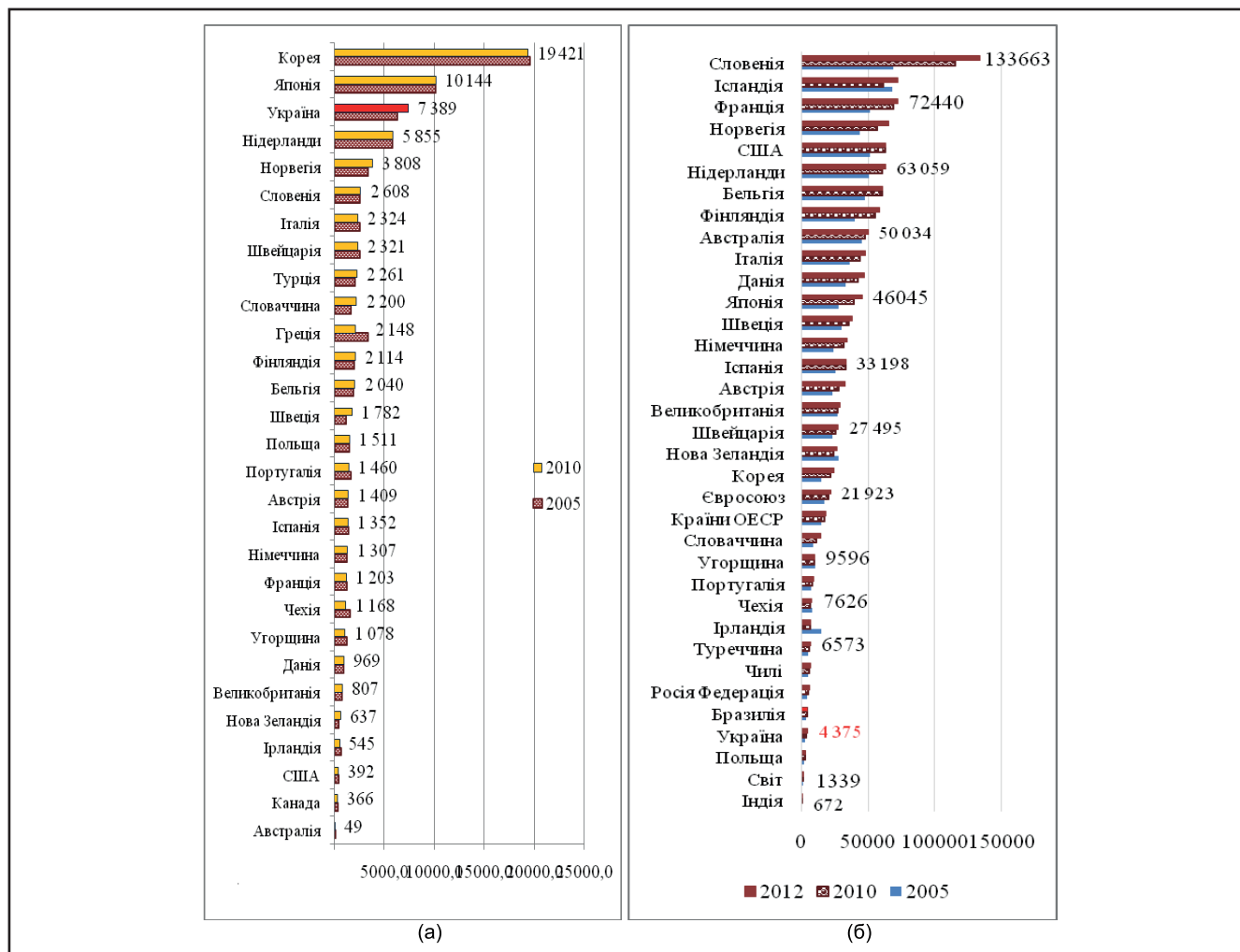
Однією з причин низької продуктивності праці в Україні, крім значно вищої зайнятості в сільському господарстві порівняно з розвиненими країнами, є погіршення якісного стану ґрунтів: зменшуються запаси гумусу, вміст поживних речовин, відбувається підкислення, засолення, деструктуризація ґрунтів. За таких умов створюється реальна загроза подальшої інтенсивної деградації ґрунтового покриву – основного засобу аграрного виробництва. До 1990 року питання збереження ґрунтів, відтворення та підвищення їхньої родючості були пріоритетними і мали реальну державну підтримку. В цей період виконувався практично весь комплекс робіт, спрямованих на збереження ґрунтів, а обсяг їх щорічно збільшувався. В останні два десятиліття ситуація суттєво змінилася. До мінімуму скорочені заходи з докорінного поліпшення ґрунтів, а окремі роботи взагалі не проводяться вже кілька років поспіль. Органічні добрива є основним джерелом поповнення запасів у ґрунті гумусу та поживних речовин, створення оптимальних режимів і в цілому збереження і підвищення родючості ґрунтів. Протягом 2004–2012 років господарства України вносили менше 1 тонни на гектар гною, тоді як мінімальна норма для забезпечення бездефіцитного балансу гумусу залежно від ґрунто-кліматичної зони становить від 8 до 14 тонн на гектар. За результатами агрохімічної паспортизації сільськогосподарських земель протягом 1986–2010 років визначено, що вміст гумусу в ґрунтах зменшився на 0,22%. Головною причиною є занепад тваринництва, що призвело до нестачі органічних добрив [9].

У Посланні комісії ЄС «До тематичної стратегії захисту ґрунтів» визначено вісім головних загроз деградації ґрунтів: ерозія, кількісне і якісне зменшення органічної речовини (гумусу), забруднення, засолення, ущільнення, зсуви та поєднання, втрата біологічного різноманіття, накриття ґрунту. Крім двох останніх, всі види деградації ґрунтів поширені на території України.

Рисунок 3. Продуктивність сільськогосподарських земель та продуктивність праці сільського господарства в Україні протягом 2000–2013 років, грн./га та грн./1 зайнятого у сільському господарстві (ВДВ у постійних цінах 2010 року)

Рисунок 4. Продуктивність сільськогосподарських земель за ВДВ сільського господарства (а) та продуктивність праці сільськогосподарського виробництва (б) у країнах ОЕСР та Україні, \$/га та \$/1 зайнятого (ВДВ за ПКС у цінах 2005 року)

Джерело: розрахунок на основі даних Світового банку (<http://data.worldbank.org/indicator>) та Держстату України, як частка від ділення ВДВ сільського господарства на площу сільськогосподарських угідь.

Загальне економічне, соціальне та екологічне середовище, в якому працює сектор, та природні ресурси, від яких він залежить, є важливими факторами його продуктивності. У довгостроковій перспективі інновації, структурні зміни і доступ до природних ресурсів є ключовими факторами зростання продуктивності праці у сільському господарстві та сталою використання ресурсів.

Висновки

Суттєвих змін у сільськогосподарській освоєності, зменшенні розораності не відбулося. Заходи стратегії державної екологічної політики України щодо зменшення до 2020 року на 5–10% посівних площ унаслідок інтенсифікації методів ведення сільського господарства шляхом вилучення зі складу орних земель схилів, крутизною більш як 3 градуси, земель водоохоронних зон, консервації деградованих, малопродуктивних та техногенно забруднених сільськогосподарських угідь не виконуються.

Через дефіцитний баланс гумусу і поживних речовин, недостатнє внесення органічних речовин та мінеральних добрив, хімічних меліорантів, забруднення ґрунту України, як і у всьому

світові в сучасних умовах продовжують деградувати, і якщо не вжити необхідних заходів, деградаційні процеси продовжуватимуться і замість родючих чорноземів отримаємо малопродуктивні, деградовані ґрунти. Саме тому проблема охорони ґрунтів у наш час стала однією з найважливіших екологічних проблем.

Прогрес у цій сфері залежить від ефективності систем управління, які повинні спиратися на міждисциплінарний підхід із залученням різних зацікавлених сторін при дотриманні ключових принципів широкої участі, прозорості, справедливості та підзвітності. Розроблення політичних рішень вимагає скоординованого та комплексного підходу, що враховує внесок природної ресурсної бази продовольчих і сільськогосподарських систем, включаючи земельні та лісові ресурси та їх раціональне використання.

Сільськогосподарська політика уряду може впливати на рішення фермерів щодо масштабів, інтенсивності і складу продукції та площі оброблюваних земель.

Для оптимізації землекористування України необхідно:

- вдосконалювати систему управління земельними ресурсами як на загальнодержавному та регіональному, так і на місцевому рівні;

– запровадити ефективні економічні стимули і механізми раціонального використання земельних ресурсів, охорони та відтворення їхньої родючості;

– оптимізувати співвідношення ріллі й екологістабілізуючих угідь, вилучивши з обробітку деградовані й малопродуктивні землі з наступною консервацією (реабілітацією) і трансформацією їх у лісові та природні кормові угіддя. При цьому площа ріллі зменшиться на 8–10 млн. га, відповідно підвищиться лісистість території та частка природних кормових угідь;

– проводити моніторинг землекористування та ефективності сільськогосподарської діяльності, систему показників для якого слід узгодити з європейськими критеріями, індикаторами, методами спостережень, організацією, структурою, збором та обробкою інформації, отриманої різними відомствами.

Перелік індикаторів для моніторингу пропонується розробити з урахуванням пропозицій ОЕСР та Євростату. Ці показники є необхідними для прийняття стратегічних рішень і мають відображати, як на національному рівні стратегія переходу до «зеленої» економіки і відповідні політичні рішення сприяють збереженню бази природних активів, використанню економічних можливостей, що надаються зеленим шляхом розвитку.

На загальнонаціональному рівні має бути прийнятий закон «Про збереження ґрунтів та охорону їх родючості» та розроблена загальнодержавна і регіональні програми охорони родючості ґрунтів. При цьому слід враховувати необхідність збереження і зростання потенціалу пасовищ, їх покращення через використання якісного насіннєвого матеріалу для підсилю, організації поливу за необхідності тощо.

Щодо ефективності сільськогосподарського виробництва, то одними з можливих первинних напрямів є впровадження інноваційних методів обробітку ґрунтів, інноваційних сортів рослин та видів тварин, прискорення розвитку органічного землеробства в Україні. Ціни на таку продукцію є суттєво вищими порівняно із загальноприйнятною продукцією, що спричинить

зростання валової доданої вартості сільського господарства і його продуктивності праці. Законодавча база для розвитку органічного землеробства розроблена, але поки не прийнята.

Список використаних джерел

1. Кочхар К. Оценка тенденций и факторов неопределенности, которая может помочь подготовиться к решению будущих экономических проблем / К. Кочхар, Я. Сун, Э. Тсунта, Н. Вестелиус // Финансы и развитие. – 2014. – В. 51, №3. – С. 12–13. – [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://www.imf.org/external/russian/pubs/ft/fandd/2014/09/pdf/fd0914r.pdf>
2. Cameron Allen, Stuart Clouth. A guidebook to the Green Economy. Issue 1: Green Economy, Green Growth and Low-Carbon Development – history, definitions and a guide to recent publications Division for Sustainable Development. – NY.: UNDESA, Division for Sustainable Development. – 2012. – 65 p.
3. Кваша Т.К. Зелене зростання як альтернативна модель інноваційного розвитку із врахуванням екологічних викликів / Т.К. Кваша, О.Ф. Паладченко / Наука та наукознавство. – 2014. – №2. – С. 50–60.
4. Навстречу «зеленой» экономике – пути к устойчивому развитию и искоренению бедности: Обобщающий доклад для представителей властных структур. – ЮНЕП, 2011 г. – 52 с.
5. GREEN GROWTH INDICATORS FOR AGRICULTURE: A PRELIMINARY ASSESSMENT. – OECD, 2014. – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264223202-en>
6. Organic farming. – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/organic-farming/database>
7. OECD Compendium of Agri-environmental Indicators. – Paris: OECD Publishing, 2013. – 185 p.
8. Индикаторы зеленого роста 2014. Резюме на русском языке. – OECD, 2014. – 3 с.
9. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2012 році. – К.: Міністерство екології та природних ресурсів України, 2014. – 416 с.

О.А. БИЛИК,

аспірант, Київський національний торговельно-економічний університет

Сутність корпоративного управління

У статті досліджено та узагальнено погляди різних науковців щодо поняття «корпоративне управління». Подано розуміння цього поняття як зарубіжними вченими, так і вітчизняними науковцями, а також міжнародними організаціями. Визначено ключові характеристики сутнісних ознак даного поняття та різні підходи щодо його трактування.

Ключові слова: корпорація, корпоративне управління, акціонери, рада директорів, акціонерний капітал, механізм корпоративного управління, контрольний пакет акцій, права акціонерів.

А.А. БИЛЫК,

аспірант, Киевский национальный торгово-экономический университет

Суть корпоративного управления

В статье исследованы и обобщены взгляды разных ученых относительно понятия «корпоративное управление». Представлено понимание этого понятия как зарубежными, так и отечественными учеными, а также международными организациями. Определены ключевые характеристики сущностных признаков данного понятия и разные подходы к его трактовке.

Ключевые слова: корпорация, корпоративное управление, акционеры, совет директоров, акционерный капитал, механизм корпоративного управления, контрольный пакет акций, права акционеров.

О.А. BILYK,

postgraduate, of Kyiv National University of Trade and Economics

The essence of corporate governance

The article examines and summarizes the views of different scholars on the concept of «corporate governance». Posted